

Pedagogisch beleidsplan
Peuterspeelzaal Madelief

Peuterspeelzaal Madelief

Willem Arondeusstraat 59
4333 DD Middelburg

Telefoonnummer: 0118 617 193

www.peuterspeelzaalmadelief.nl

Voorwoord

Samen appelmoes maken, broodjes bakken, liedjes zingen, verhalen vertellen. Samen spelen, of alleen. In de poppenhoek of met houten kistjes waar we van alles mee bouwen: een boot, een huis, een vliegtuig. Samen naar buiten, de kippen voeren, wandelen naar het landje, nóg meer spelen. We eten fruit, drinken thee, maken verse soep. Soms is het feest: dan beleven we een verhaal, leren nieuwe versjes en laten de ouders zien wat we hebben gemaakt.

Als ouders een eerste keer komen kijken bij Madelief, valt hen vaak de sfeer op. De ruime lokalen zijn prettig licht en gehuld in zachte kleuren. Er staan bloemen en planten, er zijn mooie prentenboeken en manden vol houten speelgoed. Er is zelfs een echte keuken die iedere dag gebruikt wordt. Bij Madelief kan het ruiken naar warme broodjes, groentensoep en heel soms zelfs naar pannenkoeken! Dat voelt als een warm welkom voor kinderen én ouders, en zo is het ook zeker bedoeld.

Maar niets gebeurt voor niets. We bakken iedere week broodjes met de kinderen en maken appelmoes. We vertellen hen vaker hetzelfde verhaal. We passen de inrichting van de lokalen aan de seizoenen en jaarfeesten aan. We schilderen niet toevallig met de kinderen... Alle dingen die we doen, doen we met een reden. Zodat alle kinderen kunnen worden wie ze zijn. Daartoe nodigen we hen uit. Via hoofd, hart en handen. Hoe dat in zijn werk gaat, kun je lezen in ons beleidsplan.

Laat je weten wat je heeft verrast?

Met hartelijke groet,

Lotte van Baalen, Bonnie Jansen en Lidewij Lucassen

Inhoudsopgave

1 Pedagogische kern	5
1.1 Nabootsing	5
1.2 Respect- en liefdevol sociaal klimaat	5
1.3 Rust, ritme en herhaling	5
1.4 Dag- en jaarritme	6
1.5 Samenwerking met de ouders	6
1.6 Praktische invulling	6
2 Ontwikkelingsgebieden	7
2.1 Het ontwikkelen van de zintuigen	7
2.2 Wilsopvoeding	8
2.3 Taalontwikkeling	8
2.4 Signaleren en verwijzen	8
3 Activiteiten/Middelen	10
3.1 Kunstzinnigheid	10
3.2 Natuur en eten	11
3.3 Muziek	12
Literatuurlijst	13

1 Pedagogische kern

1.1 Nabootsing

In de eerste zeven levensjaren staat het kleine kind geheel open voor de wereld en laat deze in het volste vertrouwen binnenstromen. Het treedt haar met een actieve belangstelling tegemoet. Het kind is gevoelig voor stemmingen van buitenaf en ontvankelijk voor de intenties en de innerlijke houding van waaruit de opvoeders handelen.

Vanuit de inleving beweegt het kind als het ware mee met de bewegingen die van de ander uitgaan; het neemt impulsen over. Wanneer het kind een gebaar of intonatie van een persoon nabootst, komt dit omdat het kind volledig leeft in het gebaar van de betreffende persoon en er één mee is. De beweging wordt innerlijk overgenomen en van binnenuit ontstaat dan het uiterlijke gebaar van het kind, voor zover de beheersing over het lichaam dit toelaat.

Ook een baby, die in de ontwikkeling nog niet zover is dat hij de gebaren en klanken van de volwassene al in uiterlijke zin kan nabootsen, beweegt innerlijk mee met elk gebaar en elke stembuiging.

Het nabootsen door het jonge kind is niet een passief kopiëren, maar een activiteit waarbij het gehele organisme van het kind actief betrokken is.

Je zou kunnen zeggen dat de nabootsing een eigen schepping is van het kind, datgene wat het uit eigen kracht voltrekt, creëert en teweegbrengt. Dit eigen scheppingsproces wordt op gang gebracht doordat het kind zich volledig vereenzelvt met zijn omgeving. Nabootsen is in deze zin niet een klakkeloos volgzzaam imiteren, maar een actief opnieuw scheppen. De wil van het kind wordt daarmee gevormd, geleid en opgevoed. De rol van de opvoeder is dus niet om dingen aan te leren of opdrachten te geven, maar om er vanuit totale persoonlijkheid te zijn, het kind voor te leven, dingen met aandacht te doen zodat het kind vanuit enthousiasme mee wil doen. Dit vraagt bereidheid om telkens verder te kijken en te blijven oefenen in een innerlijke houding die bij deze voorbeeldfunctie past.

1.2 Respect- en liefdevol sociaal klimaat

Door volwassenen respectvol om te zien gaan met de wereld om hen heen leert het kind zijn gevoel van eerbied te ontwikkelen. Het "in de eigen waarde laten" van mensen, dieren, planten en dingen kan hierdoor dagelijks geoefend worden. Er doen zich steeds weer gelegenheden voor waarnaar met verwondering, eerbied en aandacht gekeken kan worden. De volwassene, die op deze wijze in het leven staat, kan zich dankbaar voelen voor dat wat het leven te bieden heeft. Dit gevoel wordt door het kind ervaren en zo kan het kind een innerlijk

gevoel voor dankbaarheid ontwikkelen.

Vanuit deze intentie werkt de leidster aan een goed sociaal klimaat.

Dagelijkse praktijk Madelief: de leidster begroet elk kind met een hand en/of een liefdevolle blik. Zij zorgt voor een waardevol één op één moment. Vervolgens is er een ontmoeting in de kring, met elkaar en met kabouter die voor elk kind persoonlijk aandacht heeft.

Voordat we beginnen met eten geven we elkaar een hand en wensen elkaar smakelijk eten.

Tijdens een conflict benoemt de leidster zonder waardeoordeel de emoties en de verschillen die zij bij de kinderen waarneemt. Dit doet zij alleen bij conflicten die de kinderen niet zelf op kunnen lossen.

Aan het einde van het dagdeel wordt er ook weer individueel afscheid genomen van kind en ouder.

1.3 Rust, ritme en herhaling

Rust, ritme en herhaling dragen bij aan de ontwikkeling van een gevoel van veiligheid en zelfvertrouwen. Het kleine kind gedijt goed in een sfeer van rust. Daarbij passen wel activiteiten en geluiden. Het gaat erom dat het kind de gelegenheid krijgt om in het tijdloze te zijn, om ongestoord in het nu te zijn. Zo kan het de wereld om zich heen verkennen, ontdekkingen doen, vaardigheden oefenen, indrukken opdoen en verwerken. In deze ongestoorde, dromerige sfeer van rust kan de ontdekkingsdrang, nieuwsgierigheid en verwondering van het kind tot leven komen.

Voor de dagelijks terugkerende handelingen en de daarbij behorende overgangen, kan het kind veel steun, houvast en herkenning ontlenen aan een vaste volgorde, een vaste dagindeling en vaste gewoontes en rituelen. Jonge kinderen zoeken van nature het ritmisch element. Ritme is voor het kleine kind een steun om thuis te raken in zijn lichaam, om de levensprocessen goed op gang te helpen, om een evenwichtige energiehuishouding op te bouwen en om veerkracht te ontwikkelen. Een dag is bij voorkeur ritmisch opgebouwd en kent momenten van (in)spanning en ontspanning. Door herhaling van de handelingen ontstaat herkenning bij het kind en dat geeft houvast. Het biedt emotionele veiligheid. Als het kind dagelijks op regelmaat kan rekenen, ontwikkelt het vertrouwen. Ook ontstaan door de herhaling de goede gewoontes die alleen in de kinderjaren verworven kunnen worden.

1.4 Dag- en jaarritme

Dagritme

Het jonge kind gaat nog helemaal op in de beleving van het moment en kent nog niet de ordenende structuur van de tijd. Daarom is het van belang om het kind enerzijds tegemoet te komen in zijn behoefte om in alle rust tijdens zijn spel de wereld te ontdekken en in zich op te nemen en anderzijds van buitenaf een duidelijke structuur aan te bieden van ritme en regelmaat.

De ochtend heeft daarom een vast ritme en ziet er als volgt uit:

8.30/8.45 uur	binnenkomen, activiteit aan tafel (tekenen/appels snijden)
9.00 uur	kring, kabouter wakker maken, zingen, verhaal etc.
9.30 uur	vrij spel/ broodjes bakken/ kunstzinnige activiteit buitenspelen/ tuin werken
10.30 uur	opruimen/ wc bezoek
10.50 uur	eten
11.20 uur	buitenspelen/ tuin werken/vrijspel/ broodjes bakken/ kunstzinnig werken
12.00 uur	opruimen/ naar binnen
12.05 uur	kring, kabouter naar bed
12.15 uur	naar huis

In deze ochtend indeling is een differentiatie tussen de groepen, er is een groep die bijvoorbeeld eerst naar buiten gaat. Verder kan het ritme iets verschuiven naar gelang het seizoen, in het vrije spel binnen en buiten kan in lengte worden geschoven.

Jaarritme

Het ritme in het jaar kunnen de kinderen meebelevend door middel van de jaarfeesten. Deze zijn sterk verbonden met de seizoenen in de natuur. De jaarfeesten die met het jonge kind gevierd worden, komen op een eenvoudige manier tot uitdrukking in de liedjes, verhalen, spelletjes en knutsels. Ook het lokaal en de 'kijktafel' worden versierd in de bijbehorende stemming en sfeer.

Er worden bekende en minder bekende feesten gevierd. Ieder feest heeft zijn eigen signatuur en gebruik, zoals lampionnen, palmpasestokken, paaseieren, duifjes, bloemen, kaarsen, liedjes, verhalen en speciale maaltijden. Het feest beperkt zich niet tot die ene dag maar strekt zich uit over weken van voorbereiden en na-belevend.

De jaarfeesten zijn:

Oogstfeest (herfst)	29 september (Michael)
Sint Maarten	11 november
Advent (winter)	4 zondagen voor Kerstmis
Kerstmis	25, 26 december
Driekoningen	6 januari
Maria Lichtmis	2 februari
Carnaval	40 dagen voor Pasen
Palmpasen (lente)	zondag voor Pasen

Pasen

zondag, maandag volgend op de eerste volle maan na het begin van de lente
50 dagen na Pasen

Pinksteren

Aan de jaarfeesten kunnen vanuit andere tradities en religieuze stromingen ook invullingen worden gegeven. In het vieren van de verjaardagen komt ook het jaarritme tot uitdrukking.

1.5 Samenwerking met de ouders

Bij Madelief hechten wij veel waarde aan het contact met de ouders. Het jonge kind is niet los te zien van zijn ouders en omgeving. Het is daarom onmogelijk om het jonge kind te begrijpen en te begeleiden zonder daarbij de ouders en de gezinssituatie te betrekken. Door deze verwevenheid te erkennen voelt het kind zich geborgen.

Om tot een optimale samenwerking te komen zijn de volgende middelen voorhanden:

- (telefonische) intake
- prikbord
- oudergesprekken
- ouderavond
- jaarfeestviering
- verjaardag
- kraam- en ziekenbezoek

1.6 Praktische invulling

De groepen worden gedraaid door één beroepskracht en één vrijwilliger/stagiaire. De maximale groepsomvang is 14 peuters. Er zijn twee peuterlokalen en een peupertuin.

De leeftijdsopbouw is van 2 jaar tot en met 4 jaar. Er zijn twee ochtenden voor 3+ groepen. Deze worden als derde dagdeel aangeboden. We werken alleen met ochtendgroepen van 8.45 uur tot 12.15 uur. Elke ochtend zijn er twee peutergroepen open. De vaste dagdelen zijn als volgt:

- Maandag-woensdag;
- Maandag-donderdag;
- Dinsdag-donderdag;
- Dinsdag-vrijdag;

Woensdag (3+ groep voor groepen maandag-donderdag en dinsdag-vrijdag) Vrijdag (3+ groep voor groepen maandag-woensdag en dinsdag-donderdag).

2 Ontwikkelingsgebieden

2.1 Het ontwikkelen van de zintuigen

Via onze zintuigen kunnen we onze natuurlijke omgeving, ons eigen lichaam en onze medemens waarnemen en daarmee in contact komen. Het in contact komen is geen eenrichtingsverkeer. Iedere waarneming van iets wat 'buiten' ons is, komt ook bij ons 'binnen' en roept in onze ziel bepaalde gedachten, stemmingen, gevoelens of belevingen op.

Omdat bij jonge kinderen het lichaam nog groeit en in opbouw is, hebben zintuigindrukken een andere werking dan bij volwassenen. Zij kunnen de indrukken nog niet dempen, filteren door er over te denken en te interpreteren.

Als opvoeder ligt hier een verantwoordelijke taak. Om de kwaliteit van de zintuigindrukken voor het jonge kind te waarborgen stemt Madelief haar inrichting en kleurgebruik in de ruimte, voeding, keuze van materialen, liedjes en verhalen, de hoeveelheid speelgoed en de innerlijke houding van de leidster hierop af.

De twaalf zintuigen op een rijtje.

- **De fysieke zintuigen:** tastzin, levenszin, bewegingszin, evenwichtszin.
- **De zielenzintuigen:** reuk, smaak, gezichtszin, temperatuurzin.
- **De geestelijke, sociale zintuigen:** gehoor, taalzin, voorstellingszin, ikzin.

Bij de opvoeding van het jonge kind ligt het accent op de ontwikkeling van de lichaamsgerichte zintuigen: de tastzin, de levenszin, de bewegingszin en de evenwichtszin. De eerste zeven levensjaren vormen de periode voor het kind om thuis te raken in zijn lichaam. Dit is alleen maar mogelijk door al doende alle mogelijke ervaringen met en aan het lichaam op te doen.

De indrukken die het kind via de lichaamsgerichte zintuigen krijgt, zijn niet alleen van belang voor de lichamelijke ontwikkeling, maar leggen ook de basis voor de psychische en geestelijke vermogens in de volwassenheid. Zo vormt het vinden van lichamen evenwicht de basis voor het vinden van innerlijk evenwicht en innerlijke rust.

De tastzin.

De tastzin stelt het kind in staat om aan het oppervlak van een voorwerp waar te nemen of het ruw of glad, of het vast of zacht is. Het ervaart een bepaalde weerstand en tevens ervaart het ook zijn eigen begrenzing. De tastervaring geeft het kind dus een dubbele ervaring: het voelt niet alleen de begrenzing van het betaste voorwerp, maar ook zijn eigen begrenzing. Deze laatste beleving is van groot belang: heeft het kind de begrenzing van het eigen lichaam leren kennen, dan 'woont' het in zijn lichaam en kan hij waarnemen dat het afgescheiden is van die ander. Door afstand te ervaren, door je letterlijk of figuurlijk aan iets of iemand te 'stoten', beleeft het kind dat hij iemand anders is

dan die ander. Dit stimuleert zelfbewustzijn. Vanuit het zelfbewustzijn is de ontmoeting ook weer mogelijk met die ander.

Een ontmoeting met die ander vraagt om een opvoeder die werkelijk 'aanwezig' is in ieder gebaar, handeling die plaats vindt rondom het kind. Uiteraard gelden hier ook de keuzes die gemaakt worden voor de kwaliteit van materialen.

Dagelijkse praktijk Madelief: kietel en kriebel spelletjes, aanraak versjes, massage, broodjes bakken, natuurlijke materialen.

De levenszin.

De levenszin stelt het kind in staat om waar te nemen hoe het in zijn vel zit. Om te registreren of het moe of fit is, honger of dorst heeft, ziek of gezond is, pijn heeft etc. Een goed functionerende levenszin zorgt ervoor dat het kind zich met zijn lichaam kan verbinden, het hoort bij hem, voelt zich erin thuis.

Dit ervaren van lichamelijke behaaglijkheid legt een basis voor psychische tevredenheid en het om kunnen gaan met spanningen op latere leeftijd. Als het kind zich behaaglijk voelt kan het opmerken hoe iemand anders in zijn vel zit (zowel lichamenlijk als psychisch) en kan het leren zich in een ander in te leven.

Voor het ontplooiën van de levenszin zijn ritme, regelmaat en geleidelijke overgangen (bijvoorbeeld ondersteunt door liedjes/versjes) belangrijk.

Dagelijkse praktijk Madelief: gezonde voeding, goede kleding, ervaren van honger maar ook van verzadiging, na het buitenspelen behaaglijk warm worden door naar binnen te gaan, vaste ritmes in de dag, een ziekte goed doormaken etc.

De bewegingszin.

De bewegingszin stelt het kind in staat om zijn eigen bewegingen van binnenuit waar te nemen aan de hand van verschillende inspanningen van de spieren.

De ervaringen die het kind op doet met lichamenlijke bewegingen vormen de basis voor het vermogen om de innerlijke (ziele) bewegingen waar te nemen van onze stem (intonatie). Zo hangt de motoriek dus samen met het spreken.

Is het kind de 'baas' over zijn bewegingen, kan het ze sturen? Dan kan er een gevoel van vrijheid ontstaan. Het beheersen/sturen van de eigen motoriek is een belangrijk punt om volledige vrijheid ook later op psychisch gebied te ervaren (spreek je uit).

Dagelijkse praktijk Madelief: ritmisch bewegen op rijmpjes en liedjes, momenten van beweging en rust afwisselen, tekenen etc.

De evenwichtzin.

De evenwichtzin stelt het kind in staat om zijn positie van het lichaam te bepalen in de ruimte. Begrippen als boven/onder, voor/achter, links/rechts horen hierbij. De plaatsbepaling van het eigen lichaam in de ruimte biedt het referentiekader voor het herkennen of iets buiten ons in evenwicht is.

Een goed evenwicht in lichamelijke zin geeft een rustpunt van waaruit het kind alles kan overzien en legt de basis voor innerlijk evenwicht, innerlijke rust ook op latere leeftijd.

Dagelijkse praktijk Madelief: schommelen (hobelpaard), glijden, hinkelen, kruiwagen lopen, torens bouwen, balanceren op stoel, balk etc.

2.2 Wilsopvoeding/Wilsontwikkeling

Tot het vierde levensjaar wordt de wil van het kind vooral driftmatig bepaald en kan het kind deze nog niet sturen, heeft het niet in de hand. Orde in het doen en laten krijgt het kind vooral door het voorbeeld uit de omgeving. Pas als het denken vrijkomt (tussen het zesde en zevende levensjaar) komt de vrije wil tot ontwikkeling. Voor die tijd zal hetgeen je als opvoeder aan het kind op een dwingende manier duidelijk maakt problemen veroorzaken (het kind heeft hier geen antwoord op). Dit is grotendeels te voorkomen door de wereld om de peuter heen zo in te richten dat hij er met plezier in mee kan gaan; waarbij het accent ligt op wat hij wél mag. Als opvoeder bied je goede gewoontes, stel je duidelijke grenzen en beperk je keuzemomenten, want de peuter is nog niet besluitvaardig. Als opvoeder sta je voor de uitdaging leiding te geven die gericht is op bieden van veiligheid, zekerheid en voorspelbaarheid.

Dagelijkse praktijk Madelief: vaste dag- en weekindeling, duidelijke regels, geleidelijke overgangen via liedjes en andere rituelen.

2.3 Taalontwikkeling

Taal is zeer belangrijk voor de ontwikkeling van de mens. Voordat het kind tot spreken kan komen moet het zich onder meer ontwikkelen op de volgende terreinen: geluiden maken, luisteren en geluid kunnen lokaliseren, nabootsen, voorstellingsvermogen, herkennen van voorwerpen en mondmotoriek.

Begrip komt voor het gesproken woord. Kinderen begrijpen meestal meer dan dat zij kunnen verwoorden.

Peuters leren de wereld om hen heen vooral kennen via nabootsing. Nabootsing is belangrijk voor de taalontwikkeling.

De opvoeder hanteert een rijke woordenschat. Op een vanzelfsprekende manier gebruikt zij elementen van tijd,

ruimte en beweging in grammaticaal correcte zinnen, opdat kinderen dat nabootsen.

Dagelijkse praktijk Madelief: een breed repertoire aan liedjes, vinger- kring- en seizoensspelletjes. Door deze veelvuldig te herhalen en te ondersteunen met gebaren wordt het kind uitgenodigd tot nabootsing.

De opvoeder stimuleert interactie doordat zij verwoordt wat zij zelf doet en wat het kind doet. Door kinderen te stimuleren zich sprekend te uiten en niet (alleen) door gebaar of losse woorden, laat de opvoeder het kind ervaren, dat taal een rijk communicatiemiddel is. Op de peuterleeftijd ontdekken kinderen dat ze met taal invloed kunnen uitoefenen op hun omgeving en uiting kunnen geven aan hun emoties. De woordkennis groeit in deze leeftijdsfase enorm.

De opvoeder lokt taal uit en geeft positieve feedback passend bij de individuele ontwikkeling van het kind. Zij laat het kind uitpraten, spreekt duidelijk en rustig, houdt oogcontact, is open, enthousiast, gebruikt veel klanken, varieert in toonhoogten, heeft een uitnodigende houding en kiest ook voor stiltes.

Dagelijkse praktijk Madelief: liedjes, rijmpjes, voorlezen, vinger- en gebarenspeletjes, verhalen vertellen, kringspel, tafelspel, muziek- en bewegingsspel, bellen blazen, uit een beker drinken, speengebruik begrenzen. Madelief heeft een eigen peuterbibliotheek. Ouders kunnen hier gratis prenten- pedagogische- liedjes- en jaarfeestboeken lenen.

2.4 Signaleren en verwijzen

Een signalering vindt plaats met als doel het welbevinden van individuele kinderen tijdens de uren bij Madelief te stimuleren en de ontwikkeling te volgen.

Ieder kind ontwikkelt zich in zijn eigen tempo, onderling kunnen en mogen er grote verschillen zijn. Tegelijkertijd vinden wij het belangrijk om tijdig belemmeringen te signaleren, die de ontwikkeling van het individuele kind in de weg kunnen staan.

We maken gebruik van de Kijkwijzer Spelontwikkeling van de Begeleidingsdienst voor Vrijescholen. De Kijkwijzer is een instrument dat hulp kan bieden bij het in kaart brengen van eventuele (ontwikkelings)problemen die het kind ondervindt. Hoe het kind speelt, zijn spelvoorkeur en hoe het samenspel met anderen verloopt laat veel zien over de wijze waarop de cognitieve-, taal-, sociaal-emotionele en wilsontwikkeling geïntegreerd is. Zijn hele wezen komt in het spel tot uitdrukking.

De kijkwijzer Spelontwikkeling is een onderdeel van het Kleutervolgsysteem voor Vrijescholen. Omdat deze Kijkwijzer vooral voor kleuters is ontwikkeld is de Kijkwijzer niet op alle gebieden geschikt voor de peuters. Dit

hebben wij aangegeven bij de Begeleidingsdienst. De begeleidingsdienst wil de Kijkwijzer Spelontwikkeling ook voor peuters geschikt maken. In september 2011 hebben we samen met mw v/d Meij van de Begeleidingsdienst voor Vrijescholen de kijkwijzer doorgelopen en knelpunten aangegeven.

Signaleren huiselijk geweld en kindermishandeling.

Voor de signalering gebruiken wij de Meldcode kindermishandeling van het JSO. Wij hebben de meldcode tot een protocol omgeschreven voor Madelief.

In 2012 hebben de leidsters van Madelief de RAAK-training gevolgd. (landelijke training aanpak kindermishandeling.

3 Activiteiten/Middelen

3.1 Kunstzinnigheid

Het jonge kind is in de eerste plaats bezig zijn lichaam eigen te maken. Een belangrijk hulpmiddel hierbij kan het kunstzinnig werken zijn.

Als we ervan uit gaan dat bij het jonge kind buiten- en binnenwereld nog één zijn, kan het werken met kleur, vorm en beweging een directe innerlijke ervaring opleveren.

Het geluk een grote, glanzende, rode aardbei te mogen proeven kan de beleving van de kleur rood tot een andere ervaring maken dan wanneer het jonge kind een groene aardbei proeft. De totale indruk van alle zintuigen samen vormen deze ervaring.

De fysieke beleving van de smaak en kleur van de aardbei is het begin en leidt uiteindelijk tot een gevoel/zielebeleving.

Als kunstuiting kan het jonge kind nog niet tot het tekenen van een rode of groene aardbei komen, dan zou de waarneming en het begrip erover moeten samenvallen tot een voorstelling.

Dagelijkse praktijk Madelief: vanuit deze kennis bieden wij het jonge kind een aantal kunstzinnige activiteiten aan:

- tekenen met bijenwaskrijt
- schilderen met waterverf
- vormen met brooddeeg.
- Andere activiteiten zoals plakken en knippen vallen onder het knutselen, ook belangrijk o.a. voor de fijne motoriek.

Het tekenen. (hoofd/denken)

Het jonge kind tekent niet volgens de esthetiek van volwassenen, maar wat doet het dan wel? In zijn krabbels toont het jonge kind een gebied dat moeilijk te benoemen is. Onzichtbaar voltrekt zich daar iets; het is de brug tussen lichaam en ziel.

Daarom laat Madelief het kind in vrijheid tekenen.

Uit studies naar kindertekeningen is gebleken dat er een verband bestaat tussen dat wat het kind tekent en zijn lichamelijke ontwikkeling op dat moment. In de eerste zeven jaar zijn de motieven in kindertekeningen wereldwijd gelijk.

Dagelijkse praktijk Madelief: wij bieden het jonge kind een tekenpapier aan met ronde "hoeken". De hoeken zijn eraf geknipt in de hoop dat het kind geen begrenzing ervaart om zich al tekenend te uiten. Vaak tekent het jonge kind met ronde bewegingen en het papier volgt hierin. Als tekenmateriaal bieden we blokjes bijenwaskrijt aan. De vorm van het blokje levert geen (motorische) beperkingen op bij het hanteren,

zowel breed, smal en plat kan er mee getekend worden. We kiezen voor bijenwaskrijt omdat het een krachtig materiaal is om kleurpigmenten over te brengen op papier en het is gifvrij.

Het schilderen. (hart/voelen)

Het spelen met kleur komt bij het schilderen vooral aan bod. Het jonge kind leeft in de wereld van de kleuren, is nog zeer gevoelig voor de kleuren. Volwassenen hebben de mogelijkheid om zich in het dagelijkse leven af te sluiten voor kleuren, het jonge kind is nog helemaal één met de kleur.

Dagelijkse praktijk Madelief: wij gaan ervan uit dat iedere kleur zijn eigen kwaliteit heeft, denk aan het opdringerige rood of het wijkende blauw.

Belangrijk is het om een overweldigende kleurervaring bewegelijk te houden. Het schilderen met in waterverdunde pigmenten op schilderpapier dat vooraf nat is gemaakt, waarborgt dit. Vanaf de eerste penseelstreek kan het jonge kind nog alle kanten uit, er ontstaat geen vaste voorstelling op papier. De basiskleuren zijn rood, geen en blauw. Deze kunnen los worden aangeboden of om mee te mengen (toveren van een nieuwe kleur). Een leidraad voor het gebruik van de kleuren kan de natuur zijn met zijn seizoenen. Een kleurencirkel die loopt van het koele winter blauw, sprankelend lente groen, warm zomer geel, rijp herfst rood tot het wijze kerst paars kan een uitgangspunt zijn. Hoe dit aangeboden wordt zal ook sterk van de beleving van de leidster/opvoeder afhangen.

Het vormen. (handen/willen)

Bij Madelief is het boetseren, driedimensionaal werken heel goed mogelijk met het vormen van het brooddeeg. Hiermee mag het jonge kind vrij aan de slag. Boven en onder, groot en klein, voor en achter, al deze uitdagingen komt het kind tegen bij het vormen van het deeg. Onbewust wordt dit aangesproken door het deeg. Het jonge kind laat vormen uit zijn eigen binnenwereld naar zijn handen stromen. Zichtbaar wordt wat er in het jonge kind leeft.

Alternatieven zijn het vormen met boetseerklai of bijenwas. Nadelen hiervan zijn dat klei een koud en zwaar materiaal is voor het jonge kind. De warmte in de kinderhandjes vloeit weg als ermee wordt gewerkt. Deze warmte willen we nu juist niet kwijt, voor de opbouw van het fysieke lichaam is warmte een grote voorwaarde. Gekleurde bijenwas is vaak te hard en het duurt lang voor de warmte van het kinderhandje zich uitwisselt met de warme en zacht geworden bijenwas.

3.2 Natuur en eten

Het jonge kind kan zich verwonderen over elk lieveheersbeestje en miertje dat rondkruipt, kan totaal opgaan in de sneeuwvlokjes die uit de hemel vallen; het jonge kind kan zich verheugen in alle veranderingen die door het jaar heen in de natuur plaatsvinden. Wij gaan er van uit dat deze verbondenheid met de natuur van groot belang is voor een gezonde en evenwichtige ontwikkeling van het kind. Daarom proberen wij de belangstelling voor de natuur bij het jonge kind te voeden.

Het belang van de natuur

Wij zijn voor ons bestaan volledig afhankelijk van wat de aarde ons biedt. Het dagelijks leven van steeds meer mensen speelt zich tegelijkertijd op een steeds grotere afstand van de natuur af.

Voor het jonge kind is het van groot belang dat het contact met de natuur er wel is. Dit contact heeft een positieve uitwerking op de lichamelijke gezondheid, het concentratievermogen en de creativiteit van het kind. In de natuur kunnen aan de ene kant de overprikkelde zintuigen van het jonge kind tot rust komen terwijl aan de andere kant de subtiele indrukken de zintuigen op een opbouwende manier voeden (bijvoorbeeld het geluid van auto's en apparaten tegenover het geluid van ritselend blad en een wegvliegende vogel). Zo kunnen bij het jonge kind de alledaagse spanningen verminderen zodat de gezonde ontwikkeling ruim baan krijgt.

Jonge kinderen die elke dag buiten spelen in een natuurlijke omgeving, (zo bleek bij kinderdagverblijven in Zweden) ontwikkelen een betere motoriek en zijn beter in staat zich te concentreren dan hun leeftijdsgenootjes in een stedelijke omgeving die veelal binnen spelen of buiten op een versteende speelplaats met geordend groen en speeltoestellen.

Bij Madelief brengen we het jonge kind structureel in contact met de natuur:

- we spelen dagelijks buiten in onze 'natuurlijke' tuin
- we halen de seizoenen in de klas
- we laten het ervaren waar zijn eten vandaan komt
- we laten het de elementen ervaren

Onze tuin

Dagelijks spelen we in ons tuintje. In ons tuintje hebben we zo veel mogelijk 'natuur' gebracht. Overal groeien bloemen, we hebben een appelboom en een perenboom, bessenstruiken en erg veel kruidenplanten die heerlijk ruiken. Soms eten we uit eigen tuin. De planten groeien tegen elkaar en door elkaar heen zodat kleine diertjes zich er thuis voelen. Een miertje, een slakje een regenworm, alle kleine dieren mogen zich verheugen in de belangstelling van de peuters!

Ook zijn er wat ruigere stukjes met struiken waar de kinderen tussendoor kunnen kruipen en zich kunnen verstoppen. De takken van de bomen hangen tot op peuterhoogte. Zo kunnen ze voelen, zien, horen en ruiken.

Ons tuintje heeft zo min mogelijk verharding. Er is gras

en er zijn houtsnippers, er zijn houten stammetjes ingegraven waarop de kinderen kunnen klauteren en er zijn zandbakken.

De seizoenen in de klas

Ook binnen kan het jonge kind bij Madelief de seizoenen en daarmee de natuur ervaren. De seizoenen laten we leven door bij de aankleding van de klas kleuren te gebruiken van de natuur op dat moment; op de tafels staan diertjes, bloemen, popjes en andere materialen geïnspireerd op wat er in de natuur te beleven is. De materialen die we gebruiken zijn allemaal van natuurlijke oorsprong, voelbaar verschillend.

De verhaaltjes, versjes en liedjes die we in de kring gebruiken, gaan over het werk van de boer op het land, over de vlinders, de duifjes, Moeder Aarde en haar kabouters, de bloemen die uit hun bolletje komen, over de sneeuw en de regen.

Van het land op je bord

In de herfst halen we een tarweschoof in de klas; we dorsen de tarwe, malen de korreltjes tot meel en bakken er uiteindelijk pannenkoeken van.

Wekelijks bakken we broodjes met de kinderen. Jaarlijks in de herfst gaan we appels rapen. Bij feesten kloppen we zelf de slagroom en bakken in de klas onze wafels zodat het heerlijk gaat ruiken.

Zo ervaart het jonge kind de oorsprong van het eten. Nog mooier is het wanneer het jonge kind zaden ziet ontkiemen, besjes mag plukken en eten, eieren mag rapen die de kip gelegd heeft. Uitleg door de opvoeder vanuit het verstand is niet nodig, misschien werkt het zelfs averechts. Samen je verwonderen en doen verrijkt. Het stimuleert de creativiteit en voedt een gevoel van eerbied voor de aarde, een gevoel voor waarachtigheid. Uit respect voor de aarde gebruikt Madelief zo veel mogelijk producten uit de biologische landbouw.

Het jonge kind kan eindeloos pannenkoeken en appeltaart bakken van zand en water. Dit 'voedende' spel kan alleen worden gespeeld wanneer het kind die pannenkoek en die appeltaart daadwerkelijk heeft zien bakken en liefst het bakken op een of andere manier heeft mogen meebeleven.

De elementen

Aarde, water, lucht en vuur noemen we wel 'de elementen'. Deze elementen werken subtiel samen in de natuur. Voor het jonge kind is het een sensatie deze elementen daadwerkelijk te leren kennen.

Wanneer wij dag in dag uit met ze naar buiten gaan, ervaart het jonge kind de elementen. In de winter voelt het buiten de snijdende kou en binnen de weldadige warmte van de klas. In de lente ziet het alle planten weer uit de aarde omhoog komen in de zachte lentezon. De zomer voelt het de warmte van de zomer zon en het verkoelende briesje. De herfst komt met wind en regen. Dit werkelijke contact met de natuur prikkelt de zintuigen, ontwikkelt de wilskracht, biedt het jonge kind alles wat het nodig heeft voor een gezonde ontwikkeling.

Bij Madelief zijn de elementen ook van toepassing op het sociale klimaat in de groep:

- **AARDE vinden we terug in de structuur die we in de dag, de week en het jaar aanbrengen, in de duidelijke regels en grenzen.**
- **WATER gebruiken we wanneer we rekening houden met elk individueel kind, flexibel zijn en ons aanpassen aan wat zich voordoet.**
- **LUCHT herken je aan humor en afwisseling.**
- **VUUR is te vinden in de genegenheid voor elkaar, in enthousiasme en in oprechte aandacht. Wij streven ernaar deze elementen elke ochtend weer in evenwicht met elkaar te brengen.**

3.3 Muziek

Invloed van de klanken

Wij maken op onze peuterspeelzaal onder andere gebruik van pentatonische muziek. Dit is muziek die uitgaat van vijf verschillende tonen in plaats van de huidige octaaf met zeven tonen.

Dit geeft een zwevende open klank, een gevoel van tijdloos kunnen doorgaan van de melodiestroom. Dit komt overeen met de geaardheid van het kleine kind. Medeklinkers geven het woord hun vorm. Zij bevatten de vormende krachten die –bij goed gebruik – in de peuter tot leven kunnen worden gewekt. Veel oude kinderliedjes en kinderrimpjes zijn eigenlijk alleen maar klankspelletjes. Deze liedjes en versjes zijn daarom zo geschikt voor gebruik bij de peuters.

Muziek stimuleert een brede ontwikkeling

Muziek spreekt het kind en zijn vermogens op heel veel verschillende terreinen tegelijkertijd aan. Zo is bekend dat muziek een positieve invloed heeft op

- de taal- en spraakontwikkeling
- de sociaal- emotionele ontwikkeling
- het concentratievermogen
- de motoriek
- de samenwerking van de twee hersenhelften

Muziek maakt de stroom gemakkelijker

Muziek kan kinderen in beweging zetten. Bij Madelief gebruiken we liedjes om overgangen tussen de verschillende onderdelen van het dagprogramma te stroomlijnen. Elke leidster heeft haar vaste liedjes of gezongen zinnestukjes; aan het begin en aan het einde van de kring; bij het naar buiten gaan; om het opruimen aan te kondigen.

Met muziek kun je sfeer zetten

Muziek brengt een opbouwende sfeer met zich mee. Muziek kan een veelheid van emoties en sferen 'verklanken'. Elk liedje, elk ritmespel heeft zijn eigen 'ziel'. Op

een andere manier dan gesproken taal communiceert het met het kleine kind. deze manier kun je als leidster sturend optreden in het verloop van de groep of in het gedrag van het kind. Het grote voordeel is dat het kleine kind dit in regel altijd positief opvat. 'Correcties' worden zo verlost van hun negatieve lading en omgezet in een opbouwende stroom. Wat voorbeelden:

- een verdrietig kind troosten
- positief inzetten van de bewegingsdrang
- onrustig draaiende kindjes in de kring komen niet frank en vrij tot luisteren en meedoen wanneer je ze als leidster vermanend toespreekt. Samen een versje stampen en klappen brengt onrustige kinderen bij zichzelf en in staat om vervolgens –in elk geval even – mee te doen met de kring.
- aanleren van 'onze manieren'. Leren om tijdens het eten aan tafel te blijven zitten kan bijvoorbeeld worden begeleid met een klein gezongen regeltje
- creëren en ondersteunen van de gewenste sfeer een goed gekozen lied kan:
 - tijdens een activiteit als broodjes bakken en schilderen de kinderen helpen tot zichzelf te komen
 - een onrustige klas helpen tot bedaren te komen
 - kinderen tot activiteit aanzetten
 - in de kring de sfeer oproepen die bij 'het verhaal' past
 - afleiden

Dagelijkse praktijk Madelief:

Muziek maakt integraal deel uit van de dag. Niet alleen tijdens de kring, maar ook tijdens de rest van de ochtend.

- **zingen; De leidsters (en de kinderen) zingen liedjes; oude kinderliedjes, liedjes van de seizoenen en zelfgemaakte liedjes of zinnestukjes op melodie.**
- **ritmes klappen, stampen en lopen**
- **zelf instrumenten bespelen;**
In beide klassen staat een doos muziekinstrumentjes voor de kinderen. Vaak is er wel een aanleiding om deze doos tevoorschijn te halen.
- **naar instrumentele muziek luisteren**
In beide klassen heeft de leidster een pentatonische kinderharp en een pentatonische xylofoon ter beschikking. Deze mogen de kinderen soms en dan met begeleiding van de leidster, zelf gebruiken.

Literatuurlijst:

Algemene menskunde. R. Steiner (Vrij Geestesleven)
Caleidoscoop van een levende pedagogiek. Hanne Looij (Christofoor)
De eerste 7 levensjaren. E. Schoorel (Christofoor)
De extra les. A. Mc Allen (Christofoor)
De twaalf zintuigen. A. Soesman (Vrij Geestesleven)
De Vrije scholen. W. Veltman (Vrij Geestesleven)
De ziel van het kind. C van Heydebrand (Zeist: Vrij Geestesleven)
Groeiwijzer 1-4 jaar. Paulien Bom (Christofoor)
Het kleine kind. W. zur Linden (Vrij Geestesleven)
Het laatste kind in het bos. R. Louv (Utrecht: Jan van Arkel)
Kinderen geven tekens. T. Foks-Appelman (Delft: Eburon)
Kindertekeningen. M. Strauss (Zeist: Christofoor)
Kleine ontwikkelingspsychologie I, R. Kohnstamm (Houten: Bohn Stafleu van Loghum)
Kunstzinnige therapie. M. Hauschka (Vrij Geestesleven)
Ontwikkelingsfasen van het kind. B.C.J. Lievegoed (Vrij Geestesleven)
Ouders en hun kinderen. M. Glockler (Christofoor)
Schilderen op school. D. Bruin & A. Lichthart (Christofoor)
Van peuter tot kleuter. D. Udo de Haes (Vrij Geestesleven)